

1997 - Affärer och handlare i Torsång

av Tage Pettersson bearbetad av Harald Skölving

Carl Johan Lindström lade grunden till den äldsta affären i Torsång.

Det här är en mycket kortfattad historik om de affärer och handlare som funnits och finns i Torsång med omnejd. Industriella verksamheter, t.ex. Torsånga Bilskrot, Torsånga Sliperi, Torsånga Handelsträdgård och Haglöfs ryggsäcksfabrik, behandlar vi i en senare skrift.

De historiska uppgifterna har kontrollerats av de som nämns i skriften eller av deras anhöriga.

När vi skriver Torsång, menar vi den gamla Torsånga socken, som nu motsvarar Torsånga kyrkoförsamling och omfattar byarna Sunnanö, Nordanö, Viken, Tronsjö, Dalvik, Milsbo, Kårtylla, Råfstylla, Tylla, Tyllahagen, Tyllsnäs, Storsten, Ornäs, Tomnäs och Kyna.

- Det började med byteshandel
- Diversehandlare
- Kaféer
- Bagerier, tygaffärer, presentbodas mm
- Affärer och kaféer i Ornäs
- Källor
- Förteckning över affärerna i Torsång
- Karta över Torsånga affärer

Det började med byteshandel

Hur långt bak i tiden vi människor bedrivit affärsverksamhet är naturligtvis inte känt, men nog är det troligt att man även under stenåldern gjorde bytesaffärer? "Om jag får ett skinn av dig så får du en stenyxa av mig...".

Torsång är en mycket gammal handelsplats med ett strategiskt läge vid Dalälven och Runn. Trots det hade vi inte någon fast handelsbod förrän år 1869.

der järnåldern eller vikingatiden, d.v.s. åren 800 - 1060 e. Kr., förekom byteshandel på särskilda marknader. På sådana platser byggdes också bostäder för den fasta befolkningen.

Att byta vara mot vara och tjänst mot tjänst var från början den enda möjligheten att klara livets nödtröft. Ur byteshandeln föddes hantverk och handel. En del, som var särskilt skickliga, specialiserade sig och blev skraddare, skomakare, snickare och smeder. För att dessa skulle få sitt dagliga bröd bytte de sina varor och tjänster mot sådant som bonden producerade. På det viset fördelades samhällets tillgångar till allas bästa.

När nya produkter blev kända, t. ex. när vikingarnas skepp kom hem, lastade med främmande kryddor, smycken och annat frestande, kom köpmännen in i bilden. Så småningom övergick också familjehushållning till bygdehushållning. Genom byteshandel inom den egna bygden fick innevånarna vad de behövde. Överskottet av byns produktion blev av intresse för köpmännen och därmed en viktig faktor för landets folkhushållning.

Från slutet av 1300-talet finns det skriftliga dokument som ger belägg för affärsverksamhet, t.ex. citerar vi följande:

Den 26 februari 1384 köpte Lafrins Arnvidson i Amundsberg en fastighet derstedes för två skeppund koppar, Westerås vigt, fem markerpeningar, en tunna korn och trenne lass hö, av Björn Hyttekempe i Mykleby.

Gustaf Vasa var en mäktig riksbyggare...

...men också en stor rikshushållare. Han gav de stora marknadsplatserna stadsrättigheter. Dessutom påbjöd han att all handel skulle äga rum i städerna och förbjöd handeln på landsbygden. Beslutet togs med stor påverkan från en stark köpmannakår. Gustaf Vasa lyckades naturligtvis inte helt. Under vinterhalvåret, när arbetet med jorden låg nere, gjorde bönderna utfärder för att byta till sig varor inte bara för egen del, utan även för sina grannar och bekanta. Detta var kanske den tidens gårdfarihandel. Med tiden blev dock bonden mera rotfast, i takt med att vägarna blev bättre och skogsbruket tog fart kunde han få ett lönande arbete även under vintern.

I slutet på 1700-talet fanns en tidskrift som hette "Ny samling Rön, Försök och Anmärkningar uti Hushållningen med mera". I ett nummer fanns en artikel "Anmärkningar rörande hushållningen i Stora Tuna Församling år 1792". Författaren var kontraktsprosten i Tuna, Nataniel Thenstedt och han hade bitska synpunkter på handeln, främst då på den för tiden olovliga han-deln på landsbygden:

Det är i den allmänna lagen förbjudet att idka landsköp. Detta till trots idkas icke allenast en mindre handel av kringstrykande kvinnfolk, i synnerhet från Falun och även av insoknes folk både före och efter och till och med under själva gudstjänsterna. Man påträffar även öppna bodar där allehanda varor hållas till salu, både sabbats-, och högtidsdagar. Huruvida denna handel kan vara tillåten under både domares och kronobetjänings ögon är oförståeligt, men ett är säkert: Denna handel icke endast ökar priserna, utan berövar också församlingens innevånare varjehanda födoämnen såsom fågel, fisk, ägg, med mera. Kan detta olagliga onda stoppas av ståndspersonerna i vår bygd skulle det vara till innevånarnas bästa.

Det dröjde ända fram till 1800-talets senare hälft innan lagen tillät handel på landsbygden. I en förordning från 1846 gavs det var och en tillstånd att fritt öppna handelsbod på landsbygden, men dock på ett visst avstånd från städerna. År 1859 fanns det två handlande i Tunabygden, Gustaf Mårten Littmarc i Buskåker och Henrik Olof Björkman i Bro.

För Torsång med omnejd var det Falun, som var den centrala affärsorten, åtminstone fram till 1800-talets slut. Sommartid var det bekvämt att färdas med båt över Runn, en resa på knappt två landmil. Även vintertid då isen bar, gick vägen över sjön, annars fick man åka landsvägen över Ornäs - Aspeboda - Falun.

Man måste då passera "Asboberget" som var en besvärlig och backig väg. Vägen blev också ungefär en halv mil längre än över sjön. På den tiden var det blivande Borlänge bara en liten bondby, som saknade betydelse ur affärssynpunkt.

När så 1864 års näringsfrihetsförordning kom, stod det var och en fritt att öppna handelsbod på landsbygden, vilket ledde till att det 1889 fanns 68 handelsmän i Stora Tuna, varav en fanns i Torsång.

Torsångshandlarnas varulager beställdes från grossister i Falun och sändes med tåg till Ornäs station. Därifrån fick handelsmännen leja skjuts med häst och vagn. På sommaren sändes varor även med de passagerarångare som då trafikerade Runn. Då levererades varorna till ångbåtsbryggan i Lillälven. Vissa varor inköptes också genom de "provryttare", som reste runt bland affärerna och visade upp sitt sortiment. På 30-talet började några företag att sända ut sina varor med bil, t.ex. Mattssons Korv i Gustafs, som kom en gång i veckan.

Diversehandlare

Persson och Granströms Diversehandel 1869-1874

De första bofasta handlarna i det centrala Torsång var kompanjonerna Bengt Persson och Niklas Granström, som den 29 november år 1869 öppnade en lanthandel i Färjestugan i Tylla by, de båda handelsmän-nen kom närmast från Västerfärnebo.

Färjestugan, som också kallades för Brostugan, låg vid det södra landfästet av flottbron

över Dalälven, i kurvan vid landsvägen mellan Tylla och Gustafs.

Kompanjonerna drev sin affär till 1874, då Persson flyttade till Gustafs.

Granströms Diversehandel 1874-1880

Granström fortsatte ensam till 1880, då han sålde affären till Thorkel Nilsson.

Thorkel Nilssons Diversehandel 1880-1900

Thorkel Nilsson kom från Duvnäs i St Tuna, där han haft ett bageri, och övertog affären i Brostugan år 1880.

Senare byggde Nilsson en ny affärsfastighet, den blev granne med Brostugan och hade ingång från Tyllavägen.

Nilsson sålde på våren år 1900 rörelsen till Karl Ludvig Andersson, som kom från Vissefjärda i Kronobergs län och bosatte sig i Tylla. Nilsson flyttade till Romme där han öppnade ett bageri. Detta bageri är än idag kvar i familjen under namnet Gullans bageri.

Trots att K.A. Andersson titulerade sig som handelsman är det inte troligt att själv bedrev någon handel, för redan i november samma år hyrde han ut affären till Carl Johan Lindström.

Torsångs Konsumtionsförening 1891-1895

Föreningen bildades den 22 mars 1891 av 12 medlemmar. De lade i hop sina pengar och byggde ett hus för 2361 kronor och 45 öre, vid flottbrons norra fäste i Kyrkbyn. Huset kom så småningom att bli Torsångs Kafé.

Obs att denna förening inte ska förväxlas med Borlänge konsumtionsförening eller Konsum.

Inventarier köptes för 186 kronor och 15 öre. Till föreståndare utsågs Matilda Zetterberg i Klockargården. Innan huset var färdigt 1892, höll Matilda affär i en tillfällig lokal i lillstugan på Klockargården.

Utdrag ur stadgar för Torsångs Konsumtionsförening, antagna den 1 januari 1894.

§ 1. Föreningens ändamål är att söka nedbringa medlemmarnas lev-nadskostnader genom anordnande av gemensamma uppköp av livs-förnödenheter, samt att befrämja sparsamhet genom bestämmande av, så vitt möjligt är, kontanta uppköp av de dagliga behoven.

Det goda uppsåtet med kontanta köp visade sig inte hålla, för när någon var utan kontanter var den private affärsmannen på andra sidan älven beredd att hjälpa till och sålde sina varor på kredit.

Konsumtionsföreningen upphörde med verksamheten den 1 oktober 1895.

Matilda Zetterbergs Diversehandel 1896-1904

Året efter hyrde Matilda Zetterberg konsumtionsföreningens lokaler för en årshyra på 250 kronor och öppnade en egen affär.

I sin affär drev Matilda en handel som var öppen för alla kunder "vilket ej var förut då endast medlemmar hade rätt att här inhandla varor".

År 1904 slutade rörelsen med konkurs. Konsumtionsföreningen sålde sedan fastigheten till Torsångs kommun.

H.A. Wikzells Diversehandel 1900-1952

Hans August Wikzell öppnade en speceri- och diversehandel i en äldre byggnad på Höganäs vid Dalälvens strand. Den revs och ersattes 1926 med den byggnad som nu är

Höganäs Kafé. Wikzells Diversehandel bestod i 52 år och under de åren blev han en betrodd man i Torsång.

Hans August Wikzell föddes i Larses-gården i byn Viken, Torsång. Han började sin affärsbana 1895 i hemmet i Viken med en agentur för försäljning av jordbruksmaskiner och cyklar. När seklet skiftade siffror, satsade Wikzell på diversehandel i Torsång. Han hyrde in sig i en fastighet på Höganäs, som ägdes av Wilhelm "Sprätten" Andersson, och låg vid flottbrons södra landfäste. Affären öppnades på hösten år 1900.

1914 byggde Wikzell en ny fastighet vid Tyllavägen och blev därmed granne med Lindströms Diversehandel. Här låg affären tills Wikzell lät riva den gamla lokalen på Höganäs och uppförde en ny byggnad vid Dalälvens strand. Den var färdig 1926 och är den byggnad som nu innehåller kafé Höganäs. Fastigheten är byggd med två flyglar, den östra är den gamla kvar-varande delen av Anderssons gamla fastighet. I den västra inrättade Wikzell sin affär.

På övervåningen inreddes en stor uthyreslägenhet avsedd för landsfiskalen i Torsångs distrikt. Landsfiskalen bodde då i Säter, utanför sitt distrikt och ville inte flytta till Torsång. Lägenheten blev outhyrd under hela den tid som Wikzell drev affären.

År 1952 avslutade H.A. Wikzell sin affärsverksamhet och hyrde ut lokalen till konsumtionsföreningen Borlänge. Wikzells Diversehandel bestod i 52 år och Wikzell själv blev en betrodd man i kommunen.

Bild 1. I förgrunden väntar Engelbrekt vid flottbron. Till vänster i bakgrunden syns gaveln på handelsmans Wikzells första affär, som då var Wilhelm "Sprätten" Anderssons bostad. Där ligger nu kafé Höganäs. Till höger med långsidan mot älven ligger den affär som Thorkel Nilsson byggde och som sedan blev Lindströms Diversehandel. Bakom affären syns gaveln till Brostugan eller Färjestugan, som var Torsångs första affär, Persson och Granströms Diversehandel. Båda byggnaderna är nu rivna.

Bild 2. 1914 byggde Wikzell en ny fastighet vid Tyllavägen och blev granne med Lindströms Diversehandel, som syns i bakgrunden. Fotograf Tage Pettersson, Tronsjö.

C.J. Lindströms Diversehandel 1900-1976

"Lindströms" är säkert bekant för alla vuxna Torsångsbor. Den lilla affären, som låg mitt emot Höganäs Kafé, är numera riven och där står i stället några villor.

Carl Johan Lindström 1900-1933

Carl Johan Lindström var född i Kårtylla. I december år 1900 återvände Lindström till Torsång från Korsnäs, tillsammans med sin mor. Senare gifte hans sig med Karin Rönstedt från Leksand. De fick nio barn, varav två tvillingpar!

Till en början hyrde Lindström affären av Karl Ludvig Andersson, men 1903 köpte han den för 5900 kronor. Under en kortare period arbetade Lindström tillsammans med en kompanjon som hette Svartengren.

Under 1920- och 1930-talet besöktes Torsångsborna av ambulerande affärsman, som med häst eller bil erbjöd sina varor.

För att möta konkurrensen började även C.J. Lindströms att besöka Torsångsbyarna med utkörning av varor en gång i veckan. Det var sönerna Bertil och den yngste sonen Tore, som skötte om detta när de slutat skolan.

Bild 3. Carl Johan Lindström år 1932. Affären hade en lanthandels typiska inredning. Fotolämnare Rut Johansson.

Bild 4. C.J. Lindströms Diversehandel.

Gunnar Lindström 1933-1976

Vid C.J. Lindströms död 1933 övertog den äldste sonen Gunnar affären med hjälp av bröderna Bertil och Tore. År 1940 byggdes affärslokalerna om och från att förut ha varit en gammal traditionell lanthandel med varor hängande i taket fick den nu en modernare stil. Omkring år 1970 byggdes lokalerna om ännu en gång, men nu till ett modernt snabbköp.

Gunnar Lindström köpte även den gamla Färjestugan eller Brostugan av Flottningsföreningen för 600 kronor. Byggnaden såldes sedan vidare till Sven Samuelsson i Sunnanö plockader ner huset och flyttade det till Sunnanö.

Gunnar Lindström sålde affären till Jan-Erik Boson 1976 och avslutade därmed sin affärsbana.

Bild 5. Lindströms på 1970-talet, efter den senaste ombyggnaden. Fotograf Tage Pettersson.

Torsångs Handel 1976-1982

J. E Boson 1976-1979

Den nye ägaren, konsulent Johan Erik Boson från Malung, var tidigare an-ställd hos ICA i

Borlänge. Bosen bytte namn på affären, men anställde Tore, den yngste av bröderna Lindström. Bosen behöll affären till 1979, då fastigheten köptes av grossistföretaget DAGAB.

Roland Lundqvist 1979-1982 Den nye handelsmannen blev Roland Lundkvist med DAGAB som garant. Även Roland anställde Tore Lindström. Roland drev affären i tre år, till den 4 juni 1982. Den dagen blev Tore Lindströms sista arbetsdag, för nu pensionerade han sig. Byggnadsfirman Gullringshus köpte fastigheten, rev den gamla affären och uppförde de fyra villor som nu står där.

Gustav Danielssons Diversehandel 1915-1922 Gustav Danielsson, Sunnanö, började med en liten affär i Ekengården på Sunnanö. Gustav Danielsson kallades ibland för "Kullerbytta - framstupa" av skäl som inte är kända, kanhända hade han gjort en vurpa någon gång.

Han flyttade 1915 till Torsång i en fastighet på norra sidan av Dalälven, (nära före detta Vivo). Affärens läge passade flottarna vid skiljet, som där hade en anslutning mot stranden.

Gustavs hustru Anna var en skicklig bagerska och anlätades ofta av Torsångsborna för att baka spisbröd och tunnbröd.

Bild 6. Gustav Danielssons och Gottfrid Erikzons Diversehandel. Huset är numera rivet, men låg vid infarten till distriktssköterskans mottagning och före detta VIVO.

Fotograf Tage Pettersson, Tronsjö.

Gottfrid Erikzons Diversehandel 1922-1935 Gustav Danielsson sålde 1922 både rörelse och fastighet till Gottfrid Erikzon. Gottfrid med hustru Signe och dotter Britta kom från Lingham. De drev affären till 1935 då Gottfrid övergick till annan verksamhet.

Huset såldes 1990 till Riksbyggen, som rev det och nu planerar att bygga bo-städer där.

Konsumtionsföreningen Borlänge m omnejd 1934-1965 Under 30-talets första år växte tanken att starta en konsumbutik i Torsång. Det var främst flottarna som låg bakom planerna. Det är ur denna rörelse, tillsammans med många andra, som Konsum uppstod.

År 1934 köpte konsumtionsföreningen i Borlänge, Wikzells gamla affärslokal - den som låg granne med Lindströms vid Tyllavägen. Den första butiksföre-ståndaren blev Tage Sundström från Borlänge, som efter en del år efterträddes av Sune Zetterberg, "välkänd fotbollsspelare i Brage".

Bild 7. Konsum Torsång 1935. Bakom disken står Tage Sundström och Tore Andersson. Kunden till höger är Artur Andersson.

Enar Hellberg från Viksnäs, Sunnanö, arbetade under slutet av 30-talet som biträde i

konsumtionsföreningen. När han cyklade hem efter arbetsdagen fick han ta med sig diverse varor till kunder på Sunnanö. I retur fick han ofta ägg, som skulle säljas i affären dagen efter. Enar packade äggen i en trälåda med lite papper, det fanns inga stötdämpande äggkartonger på den tiden. Vägen till Sunnanö var gjord för att passa häst och vagn och när Enar återkom till affären med fick han betala varje krossat ägg genom avdrag från sin lön.

Under några år sålde Konsum mjölk i en liten byggnad på den andra sidan av vägen vid älvkanten. Här såldes lösmjök, alltså fick kunderna ta med sig egna kärl att bära hem mjölk och grädde i. Föreståndare var Lisa Sundström - Andersson. När mjölkhanteringen övergick till glasförpackningar flyttades försäljningen in i affären och "mjölkboa" upphörde.

Nästa föreståndare var Birger Engberg. År 1952 köpte och flyttade konsumtionsföreningen in i Wikzells nya fastighet, nuvarande Höganäs kafé. Här verkade nu Konsum till 1965, då affären lades ned och fastigheten såldes till Nils och Vivan Hedlund.

Bild 8. Konsum på 50-talet. Kunden är Oskar Pettersson från Kårtylla.

Vivo och Matnära 1982-1995

När Roland Lundkvist sålt rättigheterna för Torsångs Handel till firman DAGAB, byggde de ett nytt affärshus på norra stranden av Dalälven vid älvbron. Senare tillkom den nuvarande grannen, distriktssköterskans mottagning. Affären står nu, 1997, tom sedan några år och ingen vet hur det ska gå?

Monica Larsson och Lena Luthman 1982-1984

Den nya affären öppnade den 10 juni 1982 av Monica Larsson och Lena Luthman. Monica Larsson slutade 1984.

Lena Luthman 1984-1985

Lena Luthman fortsatte ensam till 1985, då hon tvingades lämna butiken av DAGAB, som krävde bättre lönsamhet. Inte ens en protestlista med 300 namn från Torsångsborna hjälpte.

Birgitta och Bengt Mörtsjö 1985-

Nästa innehavare blev familjen Birgitta och Bengt Mörtsjö från Säter.

Micke och Karin Mörtsjö

De överlät affären till sonen Micke Mörtsjö med hustru Karin. Under deras tid gick verksamheten bra, men Micke och Karin lämnade Torsång för att i stället överta en större affär i Sandviken.

Tommie Mörtsjö

Nu övertog Mickes bror, Tommie Mörtsjö affären. Efter en tid började kunderna svika och det blev sämre tider för affären. Tommie lämnade över till nya krafter.

Annika och Margo Svensson -1993

Det blev Annika och Margo Svensson, som försökte bryta den vikande tendensen, men de gick i konkurs och butiken stängdes i november 1993.

Lennart, Ulrica och Susanne Lundqvist 1994-1995

Den 5 maj 1994 öppnade en ny och förväntansfull grupp handelsmän butiken, Lennart Lundqvist, tillsammans med döttrarna Ulrica och Susanne. Butiken kallades nu Matnära. Även den optimistiska familjen Lundqvist fick ge sig för de allt mer vikande försäljningssiffrorna. Konkurrensen från de stora affärskedjorna blev för stark.

Vem blir nästa? 1995-????

Affären är nu, 1997, stängd på obestämd tid.

Ute i byarna fanns det också affärer...

Det fanns också affärer ute i Torsångsbyarna, men de hade kort livslängd.

Nils Ekström, patron på Söderby, öppnade en affär i Ornäs vid sin såg och kvarn i slutet på 1800-talet.

O. Hultman, disponent på Haganäs, hade en tid en butik i Tomnäs.

Trummens Affär i Kyna var under 1920-talet småskola. Ornäs Handel hade en tid en filial här. Därefter hade Eston Elmquist affären för att efterträdas av Aronsson, som drev affären några år. Numera är det ett bostadshus.

Firma Äggkällaren i Borlänge hade ett nederlag i ett härbre hos Päls Anton Johansson i Sunnanö och körde därifrån ut varor med bil.

J.E. Melins i Milsbo och mjölnare Granlund i Dalviks kvarn, bedrev även handel under en kortare tid.

Konsum i Bodarna företog utkörning av varor till Milsbo by.

Israelsson i Tyllsnäs drev en tid en affär vid Uddnäs såg, som lades ned samtidigt med sågverket, 1907.

Jansson från Boberg i Gustafs körde omkring 1930 ut varor, främst livsmedel först med häst, sedan med bil i byarna Kårtylla, Råfstylla, Tronsjö, Milsbo.

Även i de näraliggande Tunabyarna har det funnits affärer, t.ex. i Skomsarby, Fjäkelmyra och Ovandal.

Därtill besöktes byarna av ambulerande försäljare av livsmedel, gårdfarihandlare av korta varor, t.ex. kläder, tyg, redskap mm.

Kaféer

Under sommaren i Torsång blir våra två kaféer, Torsångs Kafé och Höganäs, centrum för byns sociala samvaro. Ofta är dock Torsångsborna i minoritet, de båda kaféerna är ju mycket populära utflyktsmål för båtfarare, motorcyklister och andra tillfälliga besökare.

Om Tun-Emmas flytande servering från 1910-talet, som låg mitt ute i skiljet, funnits kvar, hade vi haft ännu en turistattraktion.

Torsångs kafé 1904-

Byggnaden, som från början hade endast en våning och ett vindsrum, uppfördes 1892 av Torsångs Konsumtionsförening. 1904 köptes den av Torsångs kommun. 1935 byggdes huset om och fick både källare och en andra våning.

Torsångs kafé har idag många stamkunder, de främsta är kanske motorcyklisterna. I en skrift om sevärdheter i Sverige, skriven för motorcyklister, anges tre platser i Borlänge: Ornässtugan, Gagnefs flottbro och Torsångs kafé.

Byggnaden har funnits i 105 år varav 93 år som kafé med åtta olika innehavare. Kanske är det Dalarnas äldsta kafé?

Walfrid Wahlqvist 1904 - 1921

Torsånga Kommun hyrde 1904 ut lokalerna till Walfrid Wahlqvist, som startade ett kafé. Walfrid var flottare och även en duktig fotograf som flitigt dokumenterade Torsång från den tiden.

Husets läge vid Dalälvens strand gav en del bekymmer, på den tiden var inte älven reglerad och översvämningarna var mycket kraftigare än nu. Vid den ovanligt stora vårfloden 1916 fick kaféet många båtgäster som angjorde direkt vid stora ingången, eftersom vattnet stod högt ända in i kaféets kök.

Walfrid drev kaféet i sjutton år till 1921, då han flyttade till Värmland.

Bild 9. "Ro hit med en kopp kaffe!" Torsångs kafé vid den stora vårfloden 1916.

Fotograf Walfrid Wahlqvist.

Albin och Elvira Johansson 1921 - 1946

1921 övertog Albin och Elvira Johansson kaféet. Albin var bagare till yrket och hyrde dessutom bagerilokal i Danielssons Diversehandel.. 1935 byggdes fastigheten om med både källare och övervåning.

Bild 10. Torsångs kafé före ombyggnaden 1935.

I källaren inredde Albin sitt nya bageri, till övervåningen flyttade Torsångs telefonstation, med föreståndaren Oskar Hjulström och hans familj. Telefonstationen låg förut i Asplunda. Stationen upphörde 1943 när telefonnätet automatiserades.

Albin och Elvira skötte kaféet i tjugofem år.

Bertil och Lisa Lindström 1946 - 1951

Nästa innehavare var Bertil och Lisa Lindström som köpte rörelsen 1946. Lisa hade förut varit telefonist hos Oskar Hjulström och Bertil var en av sö-nerna till diversehandlare C.J. Lindström. De drev kaféet i fem år.

Bengt och Märta Jernberg 1951 - 1954

1951 övertog Bengt och Märta Jernberg från Sunnanö, kaféet och drev det i tre år. Vid kommunsammanslagningen med Tuna år 1952, överförde Torsångs kommun fastigheten till Torsångs kyrka.

Sven och Margit Lindström 1954 - 1973

1954 sålde Jernbergs kaférörelsen till Sven och Margit Lindström från Bor-länge. De drev kaféet i nitton år.

Kerstin Dahlbäck 1973 - 1991

1973 övertog Kerstin Dahlbäck från Ovandal, ansvaret för Torsångs kafé. Tio år senare köpte hon fastigheten av kyrkan för 240 000 kronor, huset byggdes för ca 2400 kronor 1882, fastighetens värde hade alltså hundrafaldigats på 82 år.

I slutet på 1980-talet visade TV:s julkalender en berättelse som Hans Erik Hellberg skrivit. Han hade haft Torsång och Torsångs Kafé som förebilder. Julkalenderns "Marianne" var Kerstins motsvarighet och en gång fick Kerstin höra från sina gäster "att nu har vi gift bort dig", när det var "Marianne" som gift sig.

Kerstin drev Torsångs kafé i 18 år.

Eva Ytterberg och Christer Sjögren 1991 - 1995

Eva Ytterberg med kompanjonen Christer Sjögren, tog över kaféet 1991 och drev det i fyra år. Under den tiden renoverades kaféet och fick bland annat nya fönster.

Inga och Lars Lindström 1995 -

Sedan 1995 är det Inga och Lars Lindström som äger fastigheten och driver kaféet, de har också ett litet sortiment av livsmedel för att täcka de nödvändigaste behoven i en by utan egen handelsbod.

Torsångs kafé har nu också ångbåtskryssningar på menyn, familjen äger två ångbåtar, Sunnanö och Bäsingen.

I sammanhanget måste vi påpeka att inga av de tre familjerna Lindström som drivit kaféet, är släkt med varandra!

Höganäs kafé 1965-

Byggnaden uppfördes 1926 av Hans August Wikzell. När Konsum lades ned 1965 såldes fastigheten till Nils och Vivan Hedlund som öppnade ett kafé.

Nils och Vivan Hedlund 1965-1978

De drev Höganäs kafé i tretton år till 1978.

Ingegörd Toomt och Leif Nilsson 1978-1981

Näste ägare var Ingegärd Toomt och Leif Johansson.

Tommie Nilsson 1981-1994

Tommie kom från Skåne och under hans tid vajade den skånska flaggan stolt på Höganäs.

Under ett knappt år gjorde Ann och Arne Pettersson, Uvberget ett inlägg i kafébranschen, men Tommie återvände.

Franco Angeline och Ann-Christine Lindqvist 1994-

De tog över den 30 april 1994 och fick rätten att servera både öl och vin. Därmed blev Höganäs kafé Torsångs första krog.

Under de senaste åren har Höganäs haft ett stort, men okänt antal innehavare.

Tun-Emmas kaffeservering 1910-1920

Tun-Emma Erikssons kaffeservering förde en flytande tillvaro, den låg nämligen ute på skiljet i Torsång och var med andra ord en flottarservering, som bara kunde nås med båt.

Hur länge verksamheten varade är inte helt bekant, men omkring 1910 - 1920 fanns den där på älven.

Bild 11. Tun-Emma Eriksson från Räfstylla med, från vänster, Erland Tyllgren, Tylla, Robert Bergman, Milsbo, Leonard Hammar, Svedgården i Tylla, Johan Hedman, Sunnanö och Viktor Collins, Tosarby. Fotograf Albin Hedling, Falun omkring 1910.

Målar-Fias kaffeservering 1910-1925

Vid skiljet på Dalälvens norra strand låg en liten stuga, där Målar-Fia Gustafsson från Räfstylla drev kaffeservering en kortare period, främst för att servera flottarna på skiljet. Målar-Fias kaffeservering fanns ungefär 1910 - 1925.

Bagerier, tygaffärer, presentbodas mm

Albin Johanssons Bageri 1946-1959

När Albin och Elvira Johansson lämnat Torsångs Kafé 1946, öppnade de ett bageri i Tylla i närheten av vägkorsningen Tylla - Tyllahagen.

Bageriet drevs fram till 1959 då rörelsen övertogs av lärlingen Gösta Andersson som när han slutat skolan, började som bagerilärling hos Albin Johansson. Bageriet blev 1977 Martin Johanssons Gardinbod.

Firma Einar Larsson, Tylla 1949-1968

Einar med familj kom till Tylla år 1949 från Nynäshamn. Han övertog Nils Hedlunds taxirörelse. Einar sålde cyklar och hade en verkstad för både cyklar och hushållsmaskiner, han tillverkade och sålde också oljebrännare.

Einar var en idérisk person med många kort på handen, bland annat konstruerade och sålde han reflexbrickor för gående och hästar. Tyvärr var han alltför tidigt ute med en för vår tid naturlig produkt, så han var tvungen att lägga ner verksamheten. Idén till reflexerna hade han fått när han var bussförare.

Senare övergick Einar till att sälja och transportera bensin. Rörelsen avvecklades när han dog år 1968.

Gösta Anderssons Bageri 1959-1962

Gösta Andersson med hustru Birgit inrättade sitt bageri i Göstas föräldrahem i grannhuset till Albin Johanssons Bageri. De flyttade 1962 till Åselby och öppnade Åselby Konditori och levererade därifrån matbröd och konditorivaror till många ställen, bland andra affärerna i Torsång.

Martin Johanssons Gardinbod 1977-

När Albin Johanssons bageri upphört 1959, användes huset som bostad, men 1977 kunde Martin Johansson öppna försäljning av gardiner och möbeltyger. Martin var tidigare brevbärare på Torsångs poststation, bagare och försäljare. Firman firar i år i tjugoårsjubileum.

Collins Skinnhandel 1950-1981

Folke Collin som föddes 1896 i Falun, bosatte sig 1950 i Torsång med hustru Astrid och sönerna Rune och Klas. De övertog senare Astrids barn-domshem i Räfstylla. Collin kom

från Stockholm där han handlat med fisk och vilt. I Torsång blev han skinnhandlare och reste mycket på marknader i hela Sverige. Folke Collin dog 1981 och firman upphörde.

Torsångs Vävbod 1979-1994

När Haglöfs gamla ryggsäcksfabrik, på Dalälvens södra strand blev lediga 1979, startade Bonnierföretaget Glimåkra vävstolsfabrik en affär, där May Haglöf var föreståndare.

May övertog vävboden 1983 och sålde allt inom väv och garn. Hon ordnade dessutom kurser och studiecirkel i hemslöjd och dräktsömnad.

1993 såldes Vävboden till Inger Bergvall som drev företaget till 1994, då Vävboden flyttade till Hantverksbyn inne i Borlänge.

Lokalen användes därefter en kort tid för försäljning av märkesvaror inom textilbranschen.

Gunillas Presentbod 1989-1997

År 1989 öppnade Anne-Maj Dahlbom en presentbod, som låg granne med Vävboden. Den avvecklades vid Anne-Majs död år 1997.

Långbergs Fiske och Vapen 1935-1996

År 1935 började Gunnar Långberg med sin hustru Lisa yrkesmässig tillverkning av fiskeredskap d.v.s. nät, ryssjor och mjårdar. Jämsides med denna tillverkning hade Gunnar postorderförsäljning och försäljning av bland annat cyklar.

1953 utvidgades rörelsen med en affär för sport, fiske och vapen i Borlänge och en filial i Smedjebacken.

1981 byggdes affärslokalerna i Tronsjö ut med hjälp av den yngste sonen Tord. Gunnar dog 1982 och då övertogs firman av sönerna Jan-Erik, Göran och Tord.

1984 flyttade Långbergs in i de tomma lokaler, som lämnats vid Haglöfs Ryggsäcksfabriks flytt in till Borlänge. Lokalerna låg vid vägen längs älven mot Naglarby och Gustafs.

1987 övertog Långbergs Tysklinds handelsfirma i Insjön och flyttade deras postorderverksamhet och lager till Torsång.

Firman ägdes en tid av bröderna Göran och Tord. Jan-Erik hade lämnat firman och flyttat tillverkningen av fiskeredskap till Smedjebacken.

År 1996 såldes rörelsen till den nuvarande ägaren, Rickard Sundblom, Torsång och företaget heter nu Långbergs Fritid AB.

Affärer och kaféer i Ornäs

Ornäs handel 1948-

Gunnar och Olle Olsson 1948 - 1964

År 1948 öppnade bröderna Gunnar och Olle Olsson från Storsten en affär i ett nybyggt hus i det centrala Ornäs, längs Torsångsvägens västra sida, dvs "Tuna-sidan". Bröderna drev affären i sexton år.

Oskar och Maivi Olsson 1964 - 87

1964 övertog den tredje brodern Oskar och hans hustru Maivi affären. Tjugo år senare, 1984, flyttade firman till en nybyggd affär på den östra sidan av Torsångsvägen, dvs "Torsångs-sidan". I samma byggnad inrymdes också posten i Ornäs med sina lokaler.

Anna-Kari och Per-Olof 1987 -

Sedan 1987 är det barnen Anna-Kari och Per-Olof som driver företaget.

När Postverket rationaliserade sin verksamhet och planerade för Ornäspostens nedläggning år 1993 övertog Ornäs Handel ansvaret för posten. Affärens kunder kan numera handla mjölk och göra bankaffärer i samma lokal och betjänas av samma personal. Ett arrangemang som utfallit till åtminstone kundernas belåtenhet.

Ornässtugan ca 1400 - 1900 -

Under 1900-talets första decennier var Ornässtugans servering en livligt besökt plats under somrarna. Ornässtugans föreståndare hade många flickor i sin tjänst för att servera de många gästerna. De kom till fots, på cykel och med båt. Tidvis ordnades även särskilda lustturer med Ornässtugan som mål.

I den lummiga trädgården umgicks unga män och kvinnor, de lät sig fotograferas av de otaliga kanonfotograferna och knöt intressanta förbindelser.

Andra affärer i Ornäs

På Tuna-sidan har tidigare funnits tre affärer, Valle Olssons Diversehandel och Carlssons affär i närheten av järnvägsstationen. Konsum låg granne med kapellet.

Vid järnvägsstationen låg också Vallstens Kafé och i närheten av bommarna låg Vännhems Kafé.

På 1930-talet byggde Tappers AB en bensinstation och ett kafé som kallades Vasa på den gamla mjölnargårdens tomt, som ligger mitt emot den nuvarande jourbutiken och pizzerian i Ornäs. (Mjölnargården finns numera på Torsångs Hembygdsgård och tjänar där som storstuga.)

I Ornäs Handels gamla lokaler finns nu en lokal för byte av begagnad sport-utrustning, Sportbytet.

Vid korsningen av riksvägen och Torsångsvägen öppnades i början av 1940-talet ett kafé, som drevs något tiotal år. Sedan användes fastigheten som lager för en glassindustri. Fastigheten är numera en privat bostad.

Källor

Tage Pettersson och hans goda minne, Tronsjö

Per Nilsson, Tronsjö

Borlänge Tidning, onsdagen den 22 oktober 1986.

Torsångs Hembygdsförening tackar alla de som lämnat uppgifter till den-na årsskrift.

Förteckning över affärerna i Torsång

Under 1900-talet första hälft fanns både Wikzells och Lindströms diversehandel i Torsång, under några år på 30-talets början till och med fyra samtidigt, nämligen Wikzells, Lindströms, Konsum och Gottfrid Erixons. Nu när vi skriver 1997, har vi ingen matvaruaffär alls, fränsett Torsångs kafé som tillhandahåller en del av livets nödtröft.

Diversehandlare

Nr	Handelsman	Från	Till
1	Bengt Persson & Niklas Granström	1869	1874
2	Niklas Granström	1874	1880
3	Thorkel Nilsson	1880	1900
4	Torsångs Konsumtionsförening	1891	1895
5	Matilda Zetterberg	1896	1904
6	Hans August Wikzell	1900	1952

7	Carl Johan Lindström	1900	1933
8	Gustav Danielsson	1915	1922
9	Gottfrid Erixon	1922	1935
10	Gunnar Lindström	1933	1976
11	Konsum	1934	1965
12	Jan-Erik Bosson	1976	1979
13	Roland Lundqvist	1979	1982
14	Monica Larsson & Lena Luthman	1982	1984
15	Lena Luthman	1984	1985
16	Birgitta & Bengt Mörtsjö	1985	
17	Micke & Karin Mörtsjö		
18	Tommie Mörtsjö		
19	Annica & Margo Svensson	1993	
20	Lennart Lundqvist	1994	1995

Bagerier, tygaffärer, presentbodar mm

Verksamhet	Innehavare	Från	Till
Servering	Tun-Emma *)	1910	1920
Servering	Målar-Fia *)	1910	1925
Bageri	Albin Johansson	1946	1959
Verkstad	Einar Larsson	1949	1968
Bageri	Gösta Andersson	1959	1962
Gardinboden	Martin Johansson	1977	-
Vävboden	Bonniers-Glimåkra	1979	1983
	May Haglöf	1983	1993
	Inger Bergvall	1993	1994
Presentboden	Anne-Maj Dahlbom	1989	1997
Långbergs	Bröderna Långberg	1935	1996

Torsångs kafé

Innehavare	Från	Till
Walfrid Wahlqvist	1904	1921
Albin & Elvira Johansson	1921	1946
Bertil & Lisa Lindström	1946	1951
Bengt & Märta Jernberg	1951	1954
Sven & Margit Lindström	1954	1973
Kerstin Dahlbäck	1973	1991
Eva Ytterberg & Christer Sjögren	1991	1995
Inga & Lars Lindström	1995	

Höganäs kafé

Innehavare	Från	Till
Nils & Vivan Hedlund	1965	1978
Toomt & Nilsson	1978	1981
Tommie Nilsson	1981	1994
Ann & Arne Pettersson		
Franco Angeline & Ann-Christine Lindqvist	1994	-
ett antal tyvärr obekanta kaféidkare		

Personliga uppgifter

Bengt Persson

Bengt Persson föddes den 1 oktober 1833 i Tofta, Färstorps socken i Kristianstads län. Hustrun Britta Elisabeth, född Åberg, var född den 20 maj 1843 i Tyskbo, By socken. De flyttade till Gustafs år 1874.

Deras barn: Berta 1868, Elin Ulrika 1870, Elin Lovisa 1871, Amalia Teresa 1873.

Niklas Granström

Niklas Ferdinand Granström, född 1827, var gift med Johanna Elinora, född Nyman den 4 september 1820. De flyttade 1880 till Tronsjö när de upphört med sin affärsrörelse.

Niklas Granström dog i Tronsjö 1889.

Thorkel Nilsson

Thorkel Nilsson föddes 1842 och var gift med Johanna Kristina, född 1855.

Deras barn: Karl Joel 1877, Amanda 1875, Axel Bruno 1879, Ernst Ferdinand 1881, Nils Tagar 1882, Tyra Augusta 1885, död 1888, Manne Reinholtz 1887, Bror Axel 1889, Tyra Augusta 1892, Nils Gustaf 1898.

Thorkel och Johannas barn Tyra Augusta dog vid tre års ålder, traditionen var att nästa dotter skulle bära det döda barnets namn. Så skedde 1892 när nästa flicka föddes.

Karl Ludvig Andersson

Född i Vissefjärda socken, Kronobergs län. Gift 1893 med Gerda Augusta Vegelin, född 1867 från Gottröra socken i Stockholms län.

Deras barn: Gerda 1894, Rupert 1896, Märta 1898.

De kom till Tylla i Torsång den 29 april 1900 och flyttade den 18 november samma år till Yttergrans socken i Uppsala län.

Carl Johan Lindström

Född i Kårtylla 1868, gift med Karin Rönstedt, född i Leksand. Karin kom från Leksand vid 18 års ålder och gifte sig vid 20. Hon var lärare på Sunnanö. Det första barnet kom snart och barnaskaran blev stor, delvis berodde det på att familjen fick två tvillingpar!

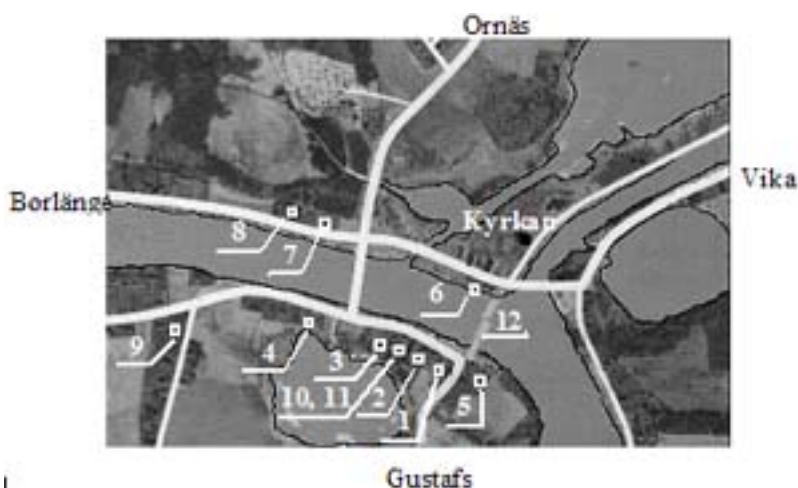
Deras barn: Ingrid 1902, Ellen 1904, Rut 1906, Kerstin 1908, Gerda 1908, Gunnar 1910, Bertil 1915, Mait 1920, Tore 1920.

Hans August Wikzell

Född i Larse, Viken, Torsång, den 3 augusti 1871, gift med lärarinnan Maria Tunström, född den 2 juli 1867 i Vika. Hon var lärarinna i Dalvik.

Deras barn: Alin Aurora 1897, Erhard Clarence 1900, Almer Herbert 1901, Ebbe Gotthard 1903, Ragnar Folke 1905, Hugo Eugen 1908, Mildred Juliana 1911

Karta över Torsångs affärer

Nr	Fastighet	Anmärkning
1	Brostugan	riven
2	Lindströms	riven

3	Vid Tyllavägen	riven
4	Gardinboden	i drift
5	Wikzells, Höganäs kafé	i drift
6	Torsångs kafé	i drift
7	Vivo	nedlagd
8	Affär vid skiljet	riven
9	Bageri	nedlagt
10	Presentboden	nedlagd
11	Vävboden	nedlagd
12	Flottbron	riven

[Till huvudsidan](#)
